

elles s'élevaient déjà à 4000 en 1894. Il est hors de doute que ce nombre a beaucoup augmenté depuis, puisque dans un seul voyage, accompli en 1899, M. Lambakis en copia 200, toutes inédites. Mais toutes, ou pour mieux dire celles qui remontent à une époque relativement récente, ne méritent pas l'honneur de la publicité. L'idée d'une *Graecia Christiana* qui fit pendant à l'«Oriens christianus» de Lequien est très noble, et comblerait une lacune dans les études byzantines: M. Lambakis pourrait en donner la préface, c'est à dire un recueil des inscriptions les plus importantes, et une monographie sur les monuments strictement byzantins de son pays.

Les excursions accomplies au nom de la Société archéologique chrétienne d'Athènes par M. Lambakis et quelques autres de ses collègues, ont été très utiles pour dresser le bilan de l'art chrétien en Grèce. Elles nous ont révélé l'intensité de vie du christianisme à Athènes et dans les villes grecques pendant la période des origines et de la domination byzantine, et ont secoué l'apathie du gouvernement qui délaissait les monuments chrétiens. Et pour nous rendre compte de combien de souvenirs et de reliques de l'hellénisme chrétien, autrefois si vivant et si glorieux, nous sommes redevables à la Société archéologique chrétienne, il suffit de visiter le Musée qu'à travers mille difficultés elle a su admirablement organiser.

P. Aurelio Palmieri.

### Опредѣленіе 1027 г. патріарха Алексія.

Zachariae, Gesch. des gr.-röm. Rechts <sup>3</sup>, 28, указываетъ среди неизданныхъ произведеній патр. Алексія (1025 — 1043) ψῆφος 1027 г. въ Paris. 1319 л. 518<sup>1</sup>). Мнѣ эта рѣдкая довольно статья встрѣтилась въ очень исправно писанномъ Vatic. 842 XVI в. л. 30<sup>b</sup>—31<sup>a</sup>, принадлежавшемъ нѣкогда знаменитому Антонію Августину, епископу Таррагонскому (1517—1586); изъ этой рукописи <sup>2</sup>) и берется текстъ, къ которому при-

1) По этому списку передаетъ содержаніе ψῆφος Zhishmann, Das Eherecht, 570—571.

2) Такъ какъ она содержитъ статьи, любопытныя и для исторіи слав. кормчей XIII в., то будетъ нелишнимъ представить здѣсь подробный и точный обзоръ ея. На 271 лл. (размѣръ: 330''×230''; текстъ занимаетъ 222''×130'') находятся:

л. 1<sup>b</sup>—6<sup>a</sup> περί τῶν ἀγ. καὶ οἰκ. ζ' συνόδων διὰ τί καὶ ἐν ποίοις τόποις συνηθροίσθησαν καὶ τίνας ἀνεθεμάτισαν. Нач.: Σύνοδος α'. ἀπὸ Ἀδάμ ἕως τῆς α' συνόδου ἔτη μρϛ' ἀπὸ δὲ Χριστοῦ ἔτη τη' (надпис. сверху τη'). Χρῆ γινώσκειν, ὅτι ἡ μὲν πρώτη. . . ὡς ἐχθροὺς τῆς ἀληθείας (сравн. мои Свѣдѣнія, 7 = Визант. Врем. XI прилож. № 2);

л. 6<sup>a</sup>—8<sup>b</sup> ἐτι περί ἀπασῶν τῶν συνόδων καὶ τῆς κατὰ χρόνον τάξεως αὐτῶν. Нач.: Ἰστέον ὅτι ἡ ἐκθεσις. . . αὐται. Ἐν τοῖς χρόνοις. . . μητρὸς. Ἐπειδὴ δὲ πολλῶν μνησθέντες συνόδων ἐπτά μόνας. . . εὐταξίαν (рука Августина дополн.: τὰ δοξάντα καλῶς ἔχειν διατυπώσασα) изд. мною, Каноническій сборникъ XIV титт. (СПБ. 1905), 73—79;

л. 8<sup>b</sup>—10<sup>a</sup> πρόλογος τοῦ συνθέντος τοὺς κανόνας εἰς τίτλους ιδ', л. 10<sup>a</sup>—10<sup>b</sup> τοῦ προσθέντος τὰ μετὰ τὴν πρώτην σύνοδον (in. m. ἐν ἄλλῃ ἀντιγράφῳ ἐπιγέγραπται Φωτίου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως), л. 10<sup>b</sup>—11<sup>a</sup> τοῦ προσθέντος. . . νόμιμα — три предисловія къ номоканону XIV титт.;

соединены варианты изъ Paris. 1319 для незначительнаго отрывка той же статьи, издавнаго у Zhishmann, Das Eherecht, 571 прим. 1: Kzι έπει ή ιερότης. . . . . ώς γάμον λογίζεται.

Ψήφος του πατριάρχου κυρου Άλεξίου προς Θεοφάνην<sup>1)</sup> έπίσκοπον Θεσσαλονίκης περι άρπαγής γάμου.

Τῷ τιμωτάτῳ ιερωτάτῳ πνευματικῷ ἀδελφῷ και συλλειτουργῷ, τῷ θεοφιλεστάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ Θεσσαλονίκης Ἀλέξιος έλέφ <θεοῦ> ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως νέας Ῥώμης.

Δύο γραφάς κομισάμενοι έν ταύτῳ τῆς ὑμῶν μετριότητος, περι τινων ὑποθέσεων τῇ καθ' ἡμᾶς ἀνηκουσῶν ἀγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ διαλαμβανούσας, ἐπρηέσαμεν και ἀπεδεξάμεθα τὸ περι τὰ καλὰ πρόθυμον και τὸ περι πλείονος τίθεσθαι μηδέν τι ποιεῖν παρὰ τὴν κανονικὴν ἀκρίβειαν, ἀλλ' ἔνθα ἀμφίβολον ἄν τι ἀνακύψῃ και δυσδιάγνωστον, ἐρωτᾶν περι τούτου και γνώμην ἐξαιτεῖσθαι συνοδικήν. περιεῖχεν οὖν τὸ έν τῆς θεοφιλείας ὑμῶν γράμμα περι τῆς γεγυνοίας μνηστείας μέσον τῶν παιδῶν Θεοδώρου χαρτουλαρίου, του κατὰ τοὺς Καρμαλικίους, και Βασιλείου ἐκείνου, του τὴν ἐπωνυμίαν Καλοῦ Καιροῦ και ὅτι ἀρπαγῆς μεσολαβησάσης παρὰ τινος τῶν συγγενῶν του Βασιλείου οὐδέν τῇ παρ' αὐτοῦ

л. 11<sup>a</sup> — 14<sup>b</sup> послание Тарасія къ Адр.;

л. 14<sup>b</sup> — 22<sup>a</sup> Σύνοδος ή γενομένη επί Κυπριανοῦ του άγιωτ. έπισκόπου Καρχηδόνας και μάρτυρος. Нач.: 'Εν κοινοβουλίῳ . . . χριστιανοί (безъ нумераціи; = P. de Lagarde, Reliquiae jur. eccles. antiquiss. graece, 38—55);

л. 22<sup>a</sup> — 23<sup>a</sup> Григорія Богосл. и л. 23<sup>a</sup> — 24<sup>b</sup> Амфилохія — о книгахъ;

л. 24<sup>a</sup> — 25<sup>b</sup> Геннадія окружн. посл. (съ подписями только 5);

л. 25<sup>a</sup> Вас. къ Никопол.: 'Н έπιστολή διαλέγεται. . . τούτου=Ралли и Потли. Σύντ. (=РП.) IV 386;

л. 26<sup>a</sup>—29<sup>a</sup> του αὐτου Ζωναρά εκ προσώπου των άρχιερέων περι του μη δεῖν δύο διαζεαδέλφους τὴν αὐτὴν ἀγαγέσθαι προς γάμον. Нач.: Τοῖς προστασίαν . . . . = РП. IV 592 — 597;

л. 29<sup>a</sup> — 30<sup>a</sup> τόμος του πατριάρχου κυρου Σισίνιου. μετά τὸ προοίμιον ταῦτα φησίν. Нач.: 'Ο προς τὸν ἡμέτερον πόλεμον. . . του Ϛφε' έτους. (сравни Свѣдѣнія, 40);

л. 30<sup>a</sup> — 30<sup>b</sup> κρίσις συνοδική περι γάμων επί του πατριάρχου κυρου 'Αλεξίου μηνι άπριλίῳ κ' ινδ. σ' έτους Ϛφмс'. Нач.: Προκαθημένου. . . σύγκελλον = РП. V 36—37;

л. 30<sup>b</sup> — 31<sup>a</sup> издаваемая здѣсь статья патр. Алексія;

л. 31<sup>a</sup>—<sup>b</sup> ψήφος του πατριάρχου κυρου Μιχαήλ περι γάμων κεχωλυμένων. Нач.: 'Ακήκοεν ή μετριότης ἡμῶν . . . Σισίνιου του πατριάρχου=РП. V 45—46;

л. 31<sup>b</sup> — 32 издаваемая далее статья патр. Михаила Керулл.;

л. 32<sup>a</sup> — 43<sup>a</sup> του άγιωт. και μακαριωт. πατριάρχου 'Αντιοχείας κυρου 'Ιωάννου του έν τῇ 'Οξείᾳ νήσῳ ασκήσαντος λόγος περι του, ότι οι τὰ μοναστήρια δια δωρεῶν λαμβάνοντες είτε άρχιερατικῶν είτε βασιλικῶν και εκ των μοναστηρίων κέρδη έχοντες άσεβοῦσιν въ 18 главн.=Cotelegrii, Eccles. graecae monumenta, I 159—191;

л. 43<sup>b</sup> — 271<sup>a</sup> толкование Зонары на прав. Апостол., соборн и отеческ., кончая посланиемъ Кирилла къ Домну;

л. 271<sup>a</sup> большая часть пустая, а на л. 271<sup>b</sup> оглавление р-си латинское, писанное, повидимому, Августиномъ.

1) Въ Paris. 1319, по словамъ Zhishmann, Eher., 570 прим. 4, нѣтъ имени митрополита; но и изъ Georg. Cedr., p. 498 ed. Bonn. известно, что это былъ Теофанъ.

προβάσει μνηστειᾶ λυμαίνεται· καὶ ἐπεὶ ἡ ἱερότης ὑμῶν, τὸ πρᾶγμα διασκοπή- 15  
 σασχ, οὐδὲν ἔγνω τὸ προσιστάμενον, ὡς ἐδήλωσε, γράφομεν καὶ ἡμεῖς τῇ ὑμῶν  
 μετριότητι <sup>1)</sup>, ὥστε τὴν ἤδη τελεσθεῖσαν μνηστειάν διὰ τῆς ἱερολογίας τὸ βέ-  
 βαιον δεξασθαι, εἰ γε ἀρπαγὴ μόνον ἐπράχθη καὶ οὐχ ὀμιλία ἐμπαθῆς αὐτῇ  
 συνεπηκολούθησεν <sup>2)</sup>. εἰ δέ γε καὶ αὐτὴ ἀπηρτίσθη <sup>3)</sup>, ὡς τινες διενίστανται, οὐ  
 συγχωροῦμεν τοῦτο εἰς τέλος προβῆναι, ὡς ἂν μὴ καὶ ἄλλοις πρόφασιν δῶμεν 20  
 πρὸς τὸ τοιαῦτα ἀσέμνως ἅμα καὶ ἀδεῶς <sup>4)</sup> καταπράττεσθαι, καὶ μάλιστα ὅτι  
 καὶ ἡ ἐκκλησία τὴν μνηστειάν ὡς γάμον λογίζεται. καὶ οὕτω μὲν περὶ τοῦ γά-  
 μου ἀποφαινόμεθα. περὶ δὲ τοῦ ἐτέρου γράμματος, ἐν ᾧ ἡ τε τοῦ λοετροῦ τοῦ  
 ἁγίου Δημητρίου ὑπόθεσις ἀνεγράφετο, καὶ περὶ τοῦ χυσιῖου τοῦ δοθέντος παρὰ  
 τοῦ πατρικίου ἐκείνου τοῦ Χάλδου ἐν τῷ ναῶ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων πρὸς τὸ 25  
 ἀνεκποίητον συντηρεῖσθαι καὶ ἐκ τοῦ τόκου αὐτοῦ φωταγωγεῖσθαι τὸν τοιοῦτον  
 ναόν, γραφὴν ἐξαπεστείλαμεν κατὰ τὴν ὑμετέραν αἴτησιν πρὸς τὸν τοῦ Θέμα-  
 τος δικαστήν, ὡς ἂν μεθ' ὑμῶν συνεδριάσῃ καὶ κινηθῶσιν αἱ τοιαῦται ὑποθέσεις·  
 τηνικαῦτα γὰρ ὡς εὔρετε, πάντως τὴν ἀπόφασιν ἐξεπέγατε· εἰ δέ τι προσιστά-  
 μενον ὑμῖν ἔσται, δι' ἐτέρας αὐθις δηλωθήτω ὑμῖν γραφῆς. ἔρρωσο. μηνὸς ἰαν- 30  
 νουαρίου ἰνδικτ. ι' ἔτους ςφλε'.

**В. Бенешевичъ.**

**Определение патриарха Михаила Керулларія.**

Въ Leunclavii, Jus Gr.-Rom. I 263 (=РП. V 46) есть отрывокъ ἐξ ἐπιστολῆς Μιχαὴλ τοῦ ἀγιωτάτου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου; полный же текстъ «послания», извѣстный по заглавію съ давнихъ поръ (сравн. Zachariae, Gesch.,<sup>3</sup> 31), сохранился въ Paris. 1315 л. 75, Paris. 1319 л. 519, Laurent. V 40 л. 369 и издается здѣсь по Vatic. 842 л. 31<sup>b</sup>—32<sup>a</sup>:

Ψῆφος τοῦ πατριάρχου κυροῦ Μιχαὴλ περὶ γυναικὸς ἱερέως μοιχευθείσης.

Ἰωάννης οὗτος ἱερεύς, ὁ τὴν παροῦσαν γραφὴν ἐπιδιδούς σοι, θεοφιλέστατε, ἐγκλήματι μοιχείας τὴν ἑαυτοῦ σύμβιον εἶπε περιπεσεῖν, καὶ αὐτὸν ἅμα τῷ τὴν μοιχείαν πλημμεληθεῖσαν καταμαθεῖν, διαστῆναι αὐτῆς, καὶ μηκέτι ἀνα- 5  
 σχέσθαι συνοικῆσαι αὐτῇ. ταῦτα οὖν εἰπὼν, ἠρώτησεν, εἰ που τῆς ἱερωσύ-  
 νης αὐτὸς διὰ τὴν τῆς γυναικὸς μοιχείαν κωλύεται· καὶ ἀπεκρινάμεθα,  
 ὡς οὐ κωλύεται διὰ τοῦτο τοῖς ἱεροῖς <sup>5)</sup> ἐγχειρεῖν· ὁ μὲν γὰρ τὴν ἤδη  
 μοιχευθεῖσαν ἀγαγόμενος ἱερωθῆναι κωλύεται. εἰ δέ τις παρθένον μὲν γυ-  
 ναῖκα ἀγάγηται, καὶ ἡ συνοικήσασα αὐτῷ μοιχεύσει, εἰ μὲν τοῦτο γνοὺς ὁ 10  
 ἱερεύς ἡσυχάσει, καὶ μήτε τοῦ οἴκου ἀποπέμψει αὐτὴν μήτε διαστῆναι ταύ-

1) ἱερότητι.  
 2) συνηκαλούθησεν.  
 3) ἀπερτίσθη.  
 4) ἀδέως.  
 5) cod. ἱερεῖς.